

Κατοικία και άυλη εργασία

Κατοικία και άυλη εργασία (Περίληψη)

Η ρητορική του χρέους σήμερα, δημιουργεί μια *ad hoc* αλλαγή του μοντέλου κατοικίας, επαναφέροντας μελέτες για τον τρόπο που μπορεί κανείς να κατοικήσει σε χώρους με ελάχιστες διαστάσεις. Με την ελαχιστοποίηση του ιδιωτικού χώρου, η ζωή τελικά, γίνεται εξ ολοκλήρου μέσα στην κοινότητα. Για τους εργαζομένους της μετα-βιομηχανικής εποχής, τους *immaterial workers* που η ανάπτυξη δικτύων επικοινωνίας και συνεργασίας είναι σημαντική, αυτή η νέα σχέση μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου χώρου γίνεται το πλαίσιο μέσα στο οποίο κατοικίας και εργασίας.

Τα όρια μεταξύ του χρόνου ανάπαυσης και εργασιακής δραστηριότητας φαίνεται να διαρρηγνύονται, ενώ η συνεχής κινητικότητα, και οι χαμηλοί μισθοί διαμορφώνουν τον τρόπο που οι εργαζόμενοι επιλέγουν τον χρόνο διαμονής και τον τόπο κατοικίας τους.

Ο όρος *Burolandschaft* εισάγεται όταν η τηλεματική αρχίζει να χρησιμοποιείται στους χώρους εργασίας. Περιγράφει τον χώρο γραφείων με χαρακτηριστικά την επίπεδη επιφάνεια δαπέδου, την ελεύθερη κάτοψη, έναν χώρο κλιματιζόμενο και με τα έπιπλα να διαμορφώνουν τις ομάδες και τις γειτνιάσεις. Η αρχιτεκτονική παύει να χρειάζεται όταν η επικοινωνία μπορεί να κατασκευάσει σχέσεις μεταξύ των μελών της κοινότητας, που μοιάζει να βρίσκουν μόνοι τους τις ισορροπίες τους στον χώρο. Την τυποποίηση και τον ασκητισμό και τον τρόπο που αυτά μπορούν να προσφέρουν την απλοποίηση, την οικονομία και την ελευθερία κινήσεων, περιγράφει ο Hannes Meyer με το πρότζεκτ *co-op zimmer* που συνοδεύει το κείμενο *Die neue Welt*. Πρόκειται για μία ιδέα που προσεγγίζει πολύ τις ανάγκες του σύγχρονου ημι-νομά των πόλεων.

Είναι ωστόσο εμφανές ότι η άυλη εργασία έχει απορροφηθεί από το ισχύον οικονομικό σύστημα αναπαράγοντας την επισφάλεια και την συνεχής κινητικότητα των *immaterial workers*. Για τον Andreas Rumpfhuber, θα μπορούσε η αρχιτεκτονική, αν χάσει τα στυλιστικά και προγραμματικά χαρακτηριστικά της, να δημιουργήσει το έδαφος για πολιτικές διεκδικήσεις και νέα συμβάντα μέσα στην κοινότητα. Μοιάζει μια *ohne eigenschaften* αρχιτεκτονική, που θα μπορούσε να λειτουργήσει περισσότερο ως υποδομή, να γίνεται αναγκαία μέσα σε μία πόλη που βρίσκεται σε παρακμή.

Housing and the immaterial labor (Abstract)

The debt rhetoric today, creating an *ad hoc* transformation of the living model, restoring studies on minimum dwelling design. By minimizing privacy, life becomes part of the communal living. The development of communication and cooperation networks is important for the employees of the post-industrial era, the *immaterial workers*. The new relation between private and public space becomes the frame within they live and work.

The boundaries between leisure and working time seems to blur while the continuous mobility and low wages shape the way employees choose their residence time and place of residence.

The term *Burolandschaft* is introduced when telematics come into use in the workplaces. Flat floor surface, free plan, air-conditioning describe the characteristics of the spaces. The furniture form groups and adjacencies within the employees. It seems that architecture is not needed when communication can build relationships between the members of the community, which seems to find themselves their balances in place. The way standardization and asceticism can offer the simplicity, economy and freedom of movement, is described by Hannes Meyer with his project *co-op zimmer* accompanying the text *Die neue Welt*. This is an idea that is very close to the needs of modern semi-nomad cities.

It is however obvious that the immaterial labor has been absorbed by the current economic system that is reproducing the insecurity and the constant mobility of immaterial workers. For Andreas Rumpfhuber, architecture could become the ground for political demands within the community, if it loses stylistic features and characterizations as far as its program. It seems that an *ohne eigenschaften* architecture becomes necessary in a city that is in decline.

Κατοικία και άυλη εργασία

1.

Στη διπλωματική αυτή εργασία επιχειρείται ο σχεδιασμός μιας λύσης που αφορά την εκ νέου χρήση των κενών ορόφων κτιρίων παραπλεύρως της πλατείας Κουμουνδούρου. Ο σχεδιασμός της περιοχής παρουσιάζεται στα σχέδια των Κλεάνθη και Σάουμπερτ (1832) όταν πρότειναν την πρώτη πολεοδομική χάραξη της πρωτεύουσας. Το ισοσκελές τρίγωνο με ισοβαρείς τις δύο πλευρές του προγραμματικά στόχευε στη δημιουργία ενός πυκνού κέντρου που βάζει τα θεμέλια για την δημιουργία μιας ρασιοναλιστικής πόλης. Άξονες συμμετρίας και ιεραρχία δρόμων χαράζουν όμοια οικοδομικά τετράγωνα πάνω από τον υφιστάμενο ιστό.

Το παραπάνω σχέδιο δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ εξ ολοκλήρου, ενώ τα δημόσια κτίρια κατασκευάζονται πάνω στη μία πλευρά του τριγώνου. Σήμερα, ο ιστός της Αθήνας μοιάζει ως bricolage ιστών και σχεδιαστικών προθέσεων. Βέβαια ίσως αυτό που γίνεται αντιληπτό στη ζωή της σύγχρονης Αθήνας είναι η άνιση σχέση των δύο πλευρών του ισοσκελούς τριγώνου, που τελικά άφησε σε παρακμή την περιοχή γύρω από την πλατεία Κουμουνδούρου.

Άδεια πολυώροφα κτίρια γραφείων, εναλλάσσονται με πολυκατοικίες μεταναστών, αποθήκες και ερείπια νεοκλασικών διώροφων κατοικιών. Τις πρωινές ώρες λειτουργούν τα καταστήματα μικρεμπορίου στο ισόγειο, ενώ φαίνεται να γίνεται χρήση για κατοικία μονάχα των ρετιρέ. Ο κύριος κορμός των πολυώροφων κτιρίων είναι κενός από χρήση. Στα κτίρια με όψη την πλατεία, λειτουργούν τα γραφεία πολιτικού κόμματος και μία επαγγελματική σχολή.

2.

Στο παράδειγμα της ελάχιστης κατοικίας του Karel Teiger, έργο που ολοκληρώθηκε το 1932, ο αρχιτέκτονας παρουσιάζει την ιδέα για ελαχιστοποίηση των τ.μ. που θα χρησιμοποιούσε κανείς ιδιωτικά δίνοντας έτσι λύση στο οικιστικό πρόβλημα της εποχής. Πίστευε πως το να μοιράζονται οι εγκαταστάσεις δεν είναι απλώς καλός αλλά ο καλύτερος τρόπος για να ζει κανείς. Αυτή η διαχείριση του χώρου φαίνεται να έχει ενδιαφέρον σήμερα στον τρόπο που μπορούν να οργανωθούν οι κατοικίες στις σύγχρονες

πόλεις. Με τον χώρο του κρεβατιού και τους χώρους υγιεινής να παραμένουν ιδιωτικά, οι δημόσιοι χώροι των πρώην διαμερισμάτων (καθιστικά, διάδρομοι, τραπεζαρία, κουζίνα) δίνονται προς κοινή χρήση των κατοίκων. Η αλλαγή αυτή στους χώρους που μοιραζόμαστε σχηματίζει νέες μορφές κοινοτικής ζωής. Φαίνεται ωστόσο, πως η μορφή της σύγχρονης εργασίας τείνει να επεκταθεί σε όλες σχεδόν της εκφράσεις της καθημερινής ζωής που το καθιστικό, το κρεβάτι, η τραπεζαρία γίνονται χώροι εργασίας. Στη συζήτηση που γίνεται σήμερα ως προς την ανθρώπινη εργασία, η αναφερόμενη ως άυλη γίνεται κρίσιμος παράγοντας διαμόρφωσης του αρχιτεκτονικού χώρου κατοικίας. Το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παραγωγή άυλου προϊόντος αρχίζει να παίρνει σχεδόν καθολικές διαστάσεις ενώ απεδαφικοποιείται η εξουσία που ασκείται μέσα από αυτό.

Ο φιλόσοφος Antonio Negri κάτω από την έννοια του *immaterial labor*, περικλείει κάθε μετα-φορντική δραστηριότητα, όπως κάθε πιθανή διανοητική, επικοινωνιακή και συναισθηματική παράμετρο που δραστηριοποιεί κάποιου είδους παραγωγή. Η τόσο ευρεία αντίληψη προκύπτει από το γεγονός ότι ο υπολογιστής γίνεται κεντρικό εργαλείο μέσα από το οποίο περνούν όλες οι δραστηριότητες. Οι *immaterial workers* είναι εργαζόμενοι *post industrial* παραγωγής και αποτελούν την σύγχρονη εργατική τάξη, γράφει ο Ιταλός κοινωνιολόγος και φιλόσοφος Maurizio Lazzarato. Απασχολούνται σε οπτικοακουστικές παραγωγές, διαφήμιση, μόδα, ανάπτυξη λογισμικού, φωτογραφία, κοινωνικές σχέσεις, κτλ. Για αυτούς είναι σημαντική η ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας, οπότε βασίζονται στην ύπαρξη μιας κοινότητας επαφών και επικοινωνίας. Το είδος της εργασίας αφορά την συμμετοχή στην οργάνωση της παραγωγής και την επίτευξη επαφών. Πρόκειται για εργασία που έχει ανάγκη την συλλογικότητα και ανήκει εξ' αρχής σε αυτήν. Ο εργαζόμενος, βρίσκεται με ικανότητες επικοινωνιακές και οργανωτικές μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης. Δηλαδή οι σημερινές εργατικές κατοικίες θα είχαν χαρακτηριστικά κοινοτικής ζωής καθώς αυτό φαίνεται να έχουν ανάγκη ώστε να εργαστούν οι κάτοικοι της πόλης, ενώ η ρητορική του χρέους δημιουργεί μία *ad hoc* συρρίκνωση του ιδιωτικού χώρου κατοικίας στο ελάχιστο, μία προσαρμογή στην συνθήκη της οικονομικής χρεοκοπίας.

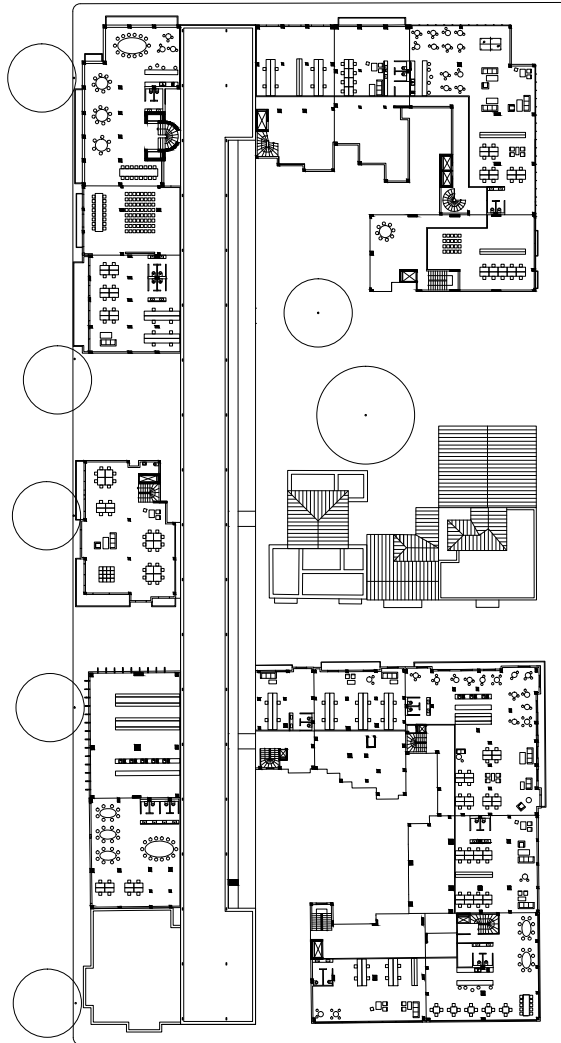
Η μεταβολή που παρατηρείται στο είδος της εργασίας και τις πρακτικές της, έχει ως συνακόλουθο την αλλαγή των ρυθμών ζωής. Με βασικά συστατικά το σχεδιασμό, την επινόηση, την συνεργασία, αυτό επηρεάζει το σύνολο της κοινωνικής δραστηριότητας. Η άυλη εργασία διαχέεται, τείνει να επεκταθεί σε όλο το χρόνο της ζωής μιας και στοχεύει να δημιουργήσει μια σχέση. Όσον αφορά την χωροχρονική της διάσταση, διαρρηγγύνει τα παλιά όρια και διαχέεται μέσα στη ζωή, γίνεται δηλαδή βιοπολιτική. Το να ζεις και να παράγεις αρχίζουν να έχουν όλο και πιο ασαφή όρια, τόσο στη διάσταση του χώρου, όσο και του χρόνου. Ο ελεύθερος χώρος του εργαζομένου δεν μπορεί να διαχωριστεί από τον εργασιακό, καθώς υπάρχει δυνατότητα εργασίας από το σπίτι. Ο Paolo Virno υποστηρίζει ότι «η εργασία προσέλαβε παραδοσιακά χαρακτηριστικά της πολιτικής δράσης [...] την έκθεση στα μάτια των άλλων, την αρχή άγνωστων διαδικασιών, τη συστατική οικειότητα με την συγκυρία, το απρόβλεπτο και το ενδεχόμενο». Παραγωγική

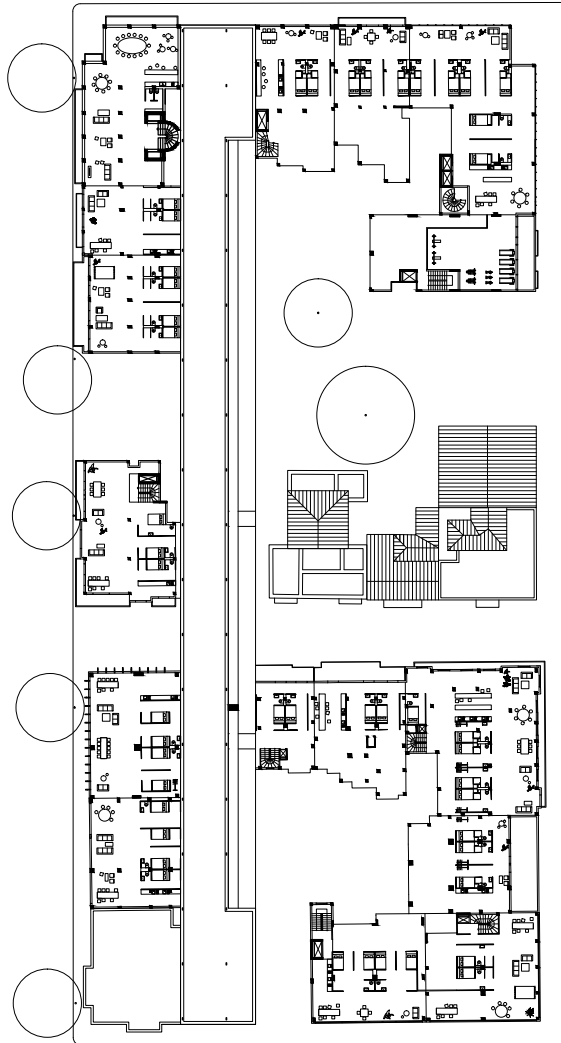
εργασία και ζωή συναντιούνται σε ένα νέου είδους πολιτικό χώρο. Χαρακτηριστικά του μητροπολιτικού immaterial labor γίνονται όλο και περισσότερο η αστάθεια και κινητικότητα.

Η σχέση που δημιουργείται μεταξύ αυτών που ζουν και εργάζονται στην πόλη πλησιάζει αρκετά στη σχέση που είχαν οι εργάτες με το εργοστάσιο την εποχή της εξάπλωσης της βιομηχανίας. Με τον τρόπο που το εργοστάσιο λειτουργούσε ως πυκνωτής δραστηριοτήτων και η ζωή των κατοίκων των πόλεων συνδεόταν με αυτό, έτσι η ίδια η πόλη σήμερα, μέσα από τις ανθρώπινες σχέσεις και τα δίκτυα επικοινωνίας γίνεται το εργοστάσιο και το πεδίο δράσης των σύγχρονων εργαζομένων. Το κεφάλαιο δεν μπορεί πλέον δεν μπορεί να υπολογίζει σε μια «υπόσχεση μελλοντικού πλούτου» και φαίνεται πως διατηρείται η επιμήκυνση του χρόνου εργασίας, η αύξηση της απλήρωτης εργασίας, οι χαμηλοί μισθοί, περικοπές σε όλες της υπηρεσίες, συνθήκες επισφαλούς ζωής και απασχόλησης. Το ερώτημα που προκύπτει είναι, αν το *immaterial labor* έχει ήδη απορροφηθεί και λειτουργεί μέσα στο ισχύον οικονομικό σύστημα, πώς θα μπορούσε η αρχιτεκτονική να συμμετέχει διαλεκτικά ως προς τις πρακτικές των ανθρώπων; Πώς θα ήταν ένα πεδίο στο οποίο η δραστηριότητα των immaterial workers θα προκαλούσε νέα συμβάντα στην κοινότητα;

Η αρχιτεκτονική πρακτική που σχετίζεται με την άυλη εργασία και την διάρρηξη των ορίων μεταξύ του χρόνου εργασίας και του ελεύθερου χρόνου ξεκινά την εποχή που η τηλεφωνία και η τηλεματική αρχίζουν αν χρησιμοποιούνται στις συναλλαγές. Πρότζεκτ αρχιτεκτόνων και καλλιτεχνών φαίνεται να ξεετάζουν τους τρόπους που η τεχνολογία επηρεάζει τις ανάγκες σε οικιστικές υποδομές. Αντικείμενα όπως το τηλέφωνο και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, δηλαδή τα μέσα που επιτρέπουν την επικοινωνία φαίνεται να παίζουν καθοριστικό ρόλο της οργάνωσης της ζωής και της εργασίας.

Όταν την δεκαετία του '60 ο κλάδος των cybernetics άρχισε να βρίσκει εφαρμογές στις ανθρώπινες πρακτικές, ο αρχιτέκτονας Walter Henn σχεδιάζει κτίρια γραφείων για την εταιρία των αδερφών Wolfgang και Eberhard Schnelle στην μικρή πόλη της Γερμανίας Gütersloh (1960-61). Πρόκειται για ένα χώρο διαστάσεων 39x67μ με ύψος εσωτερικού χώρου 2,95μ. Στο δάπεδο υπάρχει μοκέτα και στη οροφή μία ψευδοροφή σε κάναβο. Ο φωτισμός γίνεται από το πλέγμα οροφής με λάμπες φθορισμού. Το σύστημα κλιματισμού επιτρέπει τη αλλαγή αέρα έξι φορές την ώρα, όπως και την θέρμανση, τον έλεγχο της υγρασίας, την απομάκρυνση της σκόνης και τον καθαρισμό του αέρα. Η αρχιτεκτονική των γραφείων φτάνει στο σημείο να γίνεται ουδέτερη, ίσως θα μπορούσε να πει κανείς ότι γίνονται κομμάτι της γενεαλογίας των non-places. Όταν φωτογραφίζονται άδεια χάνουν τα ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά τους, φαίνεται να μοιράζονται στοιχεία των αεροδρομίων ή των πολυκαταστημάτων. Δίνεται σημασία στο εσωτερικό, το οποίο θέλει να επεκτείνεται κατασκευάζοντας ένα κλιματιζόμενο συνεχές. Εισάγεται ο όρος *Burolandschaft* και χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής τους είναι (α) η ελεύθερη κάτοψη, η απουσία διαχωριστικών τοίχων, χώροι με μεγάλο μήκος και χωρίς εμπόδια ώστε να επιτρέπεται η αυθόρμητη οργάνωση του χώρου και η μέγιστη

κινητικότητα (β) ο κλιματισμός, ο ήχος και ο φωτισμός ρυθμίζονται με αυτοματισμό (γ) ο χώρος οργανώνεται με την βοήθεια επίπλων (τραπέζια, καρέκλες, μηχανήματα) που χρησιμοποιούνται στο έπακρο και φυτών, που κατασκευάζουν θύλακες εργασίας ή ορίζουν τους χώρους κίνησης και στάσης.

Μέσα από αυτό το παράδειγμα βλέπουμε πώς ο κυβερνοχώρος καταφέρνει να διαμορφώσει το τοπίο και την οργάνωση του χώρου εργασίας χωρίς την χρήση σταθερών αρχιτεκτονικών στοιχείων, όπως τοίχοι, διαχωριστικά και πόρτες. Κανείς εργαζέται μεταξύ επίπλων, συναδέλφων και μηχανημάτων. Η ελεύθερη κάτοψη του χώρου γραφείων φαίνεται να δημιουργεί μία κατάσταση χάους όσον αφορά την τοποθέτηση των επίπλων. Όμως αυτή πιθανά να είναι μία καινούργια ισορροπία του εφευρίσκεται μεταξύ των υποκειμένων του χώρου και των σχέσεων μεταξύ τους. Φαίνεται πως μέσα σε αυτόν τον χώρο, τα υποκείμενα κατασκευάζουν τη δική τους ομάδα και την προσωπική τους θέση με την χρήση αντικειμένων όπως οι γλάστρες και τα μικροεπίπλα. Ο έλεγχος και η διαχείριση γίνεται μέσω ενός συστήματος ροής πληροφορίας μεταξύ των εργαζομένων και των μηχανημάτων, οι οποίοι μπορούν να αυτοοργανωθούν.

Στο τέλος της ίδιας δεκαετίας, ο αρχιτέκτονας Hans Hollein, ετοιμάζει περφόρμανς που προβλήθηκε στην αυστριακή τηλεόραση και την ονομάζει με-σένα-φερόμενο-σπίτι. Στο βίντεο βλέπουμε τον αρχιτέκτονα με τον συνεργάτη του να κατεβαίνουν από το αεροπλάνο με μία βαλίτσα στο χέρι. Ανοίγουν τη βαλίτσα και βγάζουν ένα φουσκωτό αντικείμενο. Το φουσκώνουν και ο Hans Hollein μπαίνει μέσα. Εκεί, βλέπουμε ένα σχεδιαστήριο στα γόνατά του και ένα τηλέφωνο. Το τηλέφωνο χτυπά. «*Εμπρός, εδώ Hollein. – Ναι, προ λίγου έφτασα στο αεροδρόμιο Aspern. – Ναι, ο σχεδιασμός του σπιτιού μόλις έχει ολοκληρωθεί. Θα σας αποσταλεί αμέσως. Μπορείτε να το δείτε αμέσως.*» Στο πλάνο φαίνεται το σχέδιο που ολοκλήρωσε ο Hollein. Είναι ένα σπίτι με δίρριχτη στέγη, καμινάδα και περίφραξη. Ο Hollein προσθέτει τον καπνό που βγαίνει από την καμινάδα. «*Ναι, είναι πολύ μοντέρνος σχεδιασμός, ναι. Όπως έχει παραγγελθεί. Είς το επανιδείν.*» Ο αρχιτέκτονας μέσα από αυτήν την δράση σχολιάζει τη δυνατότητα που δόθηκε τότε στους ανθρώπους για κινητικότητα, χωρίς να επηρεάζει την καθημερινότητα και την δυνατότητα εργασίας τους.

Ο κοσμοπολίτης αρχιτέκτονας επικοινωνεί το πρότζεκτ του μέσα από ένα πρόγραμμα της αυστριακής τηλεόρασης. Ο τρόπος αυτός, μη συμβατικός για τα δεδομένα της εποχής, δηλώνει την αλλαγή του μέσου και των εργαλείων που μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει για να κάνει την δήλωσή του. Το βίντεο αν και ως ένα σημείο χιουμοριστικό μεταδίδει την εικόνα του εργαζομένου που είναι ευπροσάρμοστος στα εκάστοτε εργασιακά περιβάλλοντα, ανεξάρτητα από τόπο και χρόνο. Με ευκολία δημιουργεί το πλαίσιο –εδώ μία διαφανή μεμβράνη– μέσα στο οποίο θα καταφέρει να επικοινωνήσει και να είναι δημιουργικός. Η υλικότητα της υποδομής που υποδέχεται τον αρχιτέκτονα είναι ευτελής αλλά ανεξάρτητη από την ποιότητα της εργασίας που μπορεί να παραχθεί μέσα σε αυτήν. Ο ίδιος στη συνέντευξη που παραχώρησε λέει ότι χώροι εργασίας του είναι το διαμέρισμά του, το αεροπλάνο όταν ταξιδεύει στο εργοτάξιο και ένας τρίτος χώρος

εργασίας, το ατελιέ του. Βλέπει τον εργαζόμενο συνεχώς σε κίνηση, μια το ένα μέρος, μια το άλλο, η εργασία όμως είναι πάντοτε η ίδια.

Αν και τα παραπάνω είναι κάποια πρότζεκτ που ασχολούνται με τον τρόπο που επηρέασαν την εργασία και την αρχιτεκτονική, η ραδιοτηλεόραση και το δίκτυο, με λίγο πιο έμμεσο τρόπο ίσως μπορούσε να δει στο έργο του Hannes Mayer *Co-op Zimmer* αναφορές στον τρόπο που η συνεχής κινητικότητα των ανθρώπων μέσα από το *immaterial labor* επηρεάζει την οργάνωση του χώρου. Το έργο του δεύτερου πρύτανη του Bauhaus βασίστηκε στην ιδέα του *co-op*, της κοινοτικής ζωής. Πίστευε πως η συνεργασία είναι η πιο πολύτιμη κοινωνική σχέση, και η τόνιζε τη σημασία της κοινής παραγωγής και εκπαίδευσης. Στο κείμενο *Die neue Welt* (1926) γράφει: «Εξαιτίας της προτυποποίησης των αναγκών του όσον αφορά την κατοικία, το φαγητό, την ψυχική υγεία, ο ημι-νομάς του μοντέρνου παραγωγικού συστήματος έχει το πλεονέκτημα της ελευθερίας της κίνησης, οικονομίας, της απλοποίησης και χαλάρωσης, καθένα από τα οποία είναι ζωτικώς σημαντικά για αυτόν.» Το απόσπασμα αυτό συνοδεύει μια εικόνα, όπου βλέπουμε να έχει στηθεί ένα σκηνικό. Ένα κρεβάτι με λεπτό στρώμα, μία καρέκλα σκηνοθέτη και ένα γραμμόφωνο. Στους τοίχους είναι κρεμασμένα δύο στενά ράφια με προϊόντα τροφής.

Η εικόνα αυτή δεν είναι ένα πρότζεκτ αλλά μία αναπαράσταση της ιδέας του αρχιτέκτονα όσον αφορά την κατοίκηση μαζί με άλλους και κατ' επέκταση στην σημερινή πόλη. Εκφράζει την άποψη ότι ελαχιστοποιώντας τις ανάγκες για ιδιωτικό χώρο, η ζωή γίνεται εξ' ολοκλήρου κοινοτική. Η εργασία και η ζωή, οι κοινωνικές συναναστροφή πραγματοποιούνται σε κοινό τόπο και χρόνο, πιθανά με τρόπο που αναιρεί την διαίρεση που κάνει η Hannah Arendt στο βιβλίο της *The human condition*, σε *labor* και *work*.

Στο κείμενο *Non-places* του Marc Augé ο εθνογράφος επιστήμονας περιγράφει τη σύγχρονη ζωή να ξεκινά και αν εξελίσσεται μέσα σε χώρους χωρίς ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά ή κάποια αναφορά στην ταυτότητα και την ιστορία του τόπου. Τέτοιοι χώροι είναι τα αεροδρόμια και οι σιδηροδρομικοί σταθμοί, αλυσίδες ξενοδοχείων, τα πάρκα διασκέδασης, τα μεγάλα εμπορικά καταστήματα. Στο κείμενό του αναφέρονται ως χώροι του *supermodern* και για τον ίδιο αποτελούν ένα παράδειγμα αντίθετο της ουτοπίας, δηλαδή δεν περιέχουν με κανένα τρόπο την ιδέα της κοινωνίας στον τρόπο που είναι σχεδιασμένοι. Ωστόσο, ανακαλώντας το παράδειγμα του *Burolandschaft* της εταιρίας Schnelle, μπορεί κανείς να δει τους τρόπους που ένα σύνολο ανθρώπων μπορεί να αυτό-οργανωθεί σε ομάδες και να κατασκευάσει όρια και σύνολα. Μία επιφάνεια ως δάπεδο, η οροφή και το κλειστό περίγραμμα, το όριο ήταν αρκετά για τους εργαζόμενους να μπορέσουν να εργαστούν, ως αυτόνομα υποκείμενα μιας ομάδας. Η επιφάνεια μπορεί να λειτουργήσει ως ένα πεδίο δράσεων και ρήξεων.

Ο Andreas Rumpfhuber, αρχιτέκτονας και ερευνητής, σχολιάζει πως τα αρχιτεκτονικά ή καλλιτεχνικά πρότζεκτ έρχονται να οργανώσουν μια ήδη υπάρχουσα δομή παραγωγής και εξουσίας της εποχής τους. Ως αντίποδα προς την αρχιτεκτονική που εξυπηρετεί

μια ισχύουσα συνθήκη, προτείνει τη δημιουργία κόντρα-παραγωγικών χώρων ώστε να προκύψουν νέα συμβάντα. Σχετίζει την *queer theory* της Beatriz Preciado με την οπτική του πάνω στην σύγχρονη αρχιτεκτονική. Μιλά για την ουδετερότητα των σωμάτων και την έλλειψη των ποιοτικών χαρακτηριστικών στα οποία αναφέρεται η Beatriz Preciado και πως αυτά μπορούν αν επαναπρογραμματιστούν ως επιμέρους στοιχεία με διαφορετικές ιδιότητες. Η αρχιτεκτονική πρακτική θα μπορούσε να πάψει να χαρακτηρίζει τους χώρους με προγράμματα και να γίνει ουδέτερη, χωρίς χαρακτηριστικά μπορεί να απομακρύνει τους τίτλους και τις λειτουργίες και να επαναπρογραμματιστεί. Αυτό έδινε τη χειραφετική δύναμη στους σχεδιαστές να κατασκευάσουν κόντρα-παραγωγικούς χώρους. Έτσι θα μπορέσει η αρχιτεκτονική πιθανά να συμμετέχει στην κατασκευή νέων συσχετισμών. Τα *non-places* του Marc Auge, έχουν αυτά τα στοιχεία που πιθανά μπορούν να αφορούν και άλλους χώρους της πόλης. Στο κενό χώρο, ή στο χώρο δίχως χαρακτηριστικά, η αρχιτεκτονική λειτουργεί ως υποδομή και ως τοπίο κατοίκησης που δίνει την εναλλακτική για κάτι που ακόμη δεν γνωρίζουμε και δεν έχουμε ονομάσει. Η πολιτική δύναμη της αρχιτεκτονικής χειρονομίας είναι αναγκαίο να προτείνεται στο κέντρο της πρωτεύουσας που παρακαμάζει.

3.

Το οικιστικό απόθεμα της Αθήνας είναι σε αχρηστία. Τυπολογίες κτιρίων σε εγγύτητα αδυνατούν να παραλάβουν χρήση. Από επιτόπια παρατήρηση φαίνεται ωστόσο να υπάρχει *zoning* καθ' ύψος των κτιρίων (εμπορικά καταστήματα στο ισόγειο ύψος 5m, βασικός κορμός κτιρίων/ όροφοι ύψος 3m, ρετιρέ με υποχώρηση ύψος 3m). Από τον τριμελή αυτό διαχωρισμό, τα ρετιρέ έχουν χρήση κατοικίας, τα εμπορικά καταστήματα έχουν περιορισμένη κίνηση, ενώ το εσωτερικό των κατασκευών είναι κενό. Τυπολογικά, έχουμε μία σύνθεση σχημάτων και χώρων. Τα βιομηχανικά κτίρια σε κάτοψη είναι μεγάλοι ελεύθεροι χώροι, χωρίς διαχωριστικούς τοίχους, ένα μικρό wc και το κλιμακοστάσιο. Ο φέρον οργανισμός και οι πλάκες από μπετόν είναι εμφανή. Επιμήκεις παράθυρα στην όψη με μεταλλικό πλαίσιο και υαλοστάσιο. Τα κτίρια γραφείων οργανώνονται σε δωμάτια με ένα ή δύο γραφεία στο εσωτερικό τους. Η πρόσβαση γίνεται μέσω του κλιμακοστασίου ενός κεντρικού διαδρόμου κίνησης που στο τέλος του χωροθετούνται τα wc. Στην τυπική κάτοψη των πολυκατοικιών η πρόσβαση γίνεται μέσω του κλιμακοστασίου και ενός κεντρικού διαδρόμου που οδηγεί στις εισόδους των διαμερισμάτων. Στο εσωτερικό των διαμερισμάτων έχουμε κατακερματισμό του χώρου σε επιμέρους δωμάτια, με τους χώρους να διαχωρίζονται μέσω διαδρόμων σε δημόσιους (σαλόνι και προθάλαμος) και ιδιωτικούς (κουζίνα, υπνοδωμάτιο, λουτρό). Πρόκειται για μία επίλυση που μοιάζει με λαβύρινθο, χώροι σκοτεινοί και κλειστοί διαμορφώνουν το περιβάλλον κατοικίας. Τα χαμηλά κτίρια σε εγκατάλειψη κτισμένα από πέτρα τα νεοκλασικά και άλλα νεότερο προ του '55 από μπετόν και τούβλο. Το εσωτερικό τους είναι κατεστραμμένο, ενώ σε κάποια άλλα έχει καταστραφεί και η στέγη, αφήνοντας μόνο την όψη να λειτουργεί σκηνογραφικά στην εντύπωση της συνέχειας του δρόμου.

Με σχεδιαστική πρόθεση την διαχείριση του κενού όγκου μεταξύ βάσης και ρετιρέ, γίνεται πρόταση μίας πολυκατοικίας που λειτουργεί από την ένωση των επιμέρους

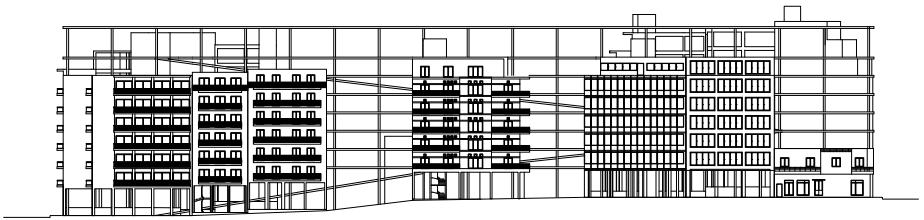
κτισμάτων των οικοδομικών τετραγώνων. Δίνεται σημασία στον πυρήνα και στην εξασφάλιση της ομαλής πρόσβασης στους ορόφους. Η μεταλλική ράμπα που προστίθεται έρχεται για να ενώσει τα δύο οικοδομικά τετράγωνα σε μία ολότητα εισάγοντας την αστική κλίμακα στην σύνθεση. Όσον αφορά την αρχιτεκτονική της κατασκευής, είναι απαλλαγμένη από χαρακτηριστικά, μία *ohne eigenshaften architecture*, που λειτουργεί ως υποδομή για την επίτευξη της κατοίκησης των ορόφων. Απαλλαγμένη από στυλ και μορφολογικές αναζητήσεις, έρχεται να λειτουργήσει ως άξονας κίνησης ήπιας κλίσης με σκοπό την ανάβαση, αλλά και την οργάνωση της ζωής στο εσωτερικό των οικοδομικών τετραγώνων, κατασκευάζοντας τον πυρήνα της κοινοτικής ζωής και στρέφοντας τα βλέμματα των κατοίκων στο εσωτερικό της κοινής τους αυλής.

Από τα υφιστάμενα κτίρια, διατηρείται ο φέρων οργανισμός και οι εξωτερικές προς τους δρόμους όψεις των κτιρίων. Στο επίπεδο του δρόμου, ένα χαλί έρχεται να κατασκευάσει ένα συνεχές μεταξύ των εισόδων των κλιμακοστασίων που διατηρούνται και των υποστηλωμάτων. Τμήματα της πλάκας του ισογείου με το υπόγειο αφαιρούνται αφήνοντας έτσι τα μεγαλύτερα τμήματα του υπογείου ανοιχτά και προσβάσιμα από τα κλιμακοστάσια. Στους ορόφους 1,2,3 του κυρίως κορμού των κτιρίων, οργανώνονται χώροι εργασίας προσβάσιμα από όλους τους κατοίκους της πόλης και στους 4,5,6,7 σχεδιάζεται η κατοικία. Στην πρόταση αναδιατάσσονται οι υφιστάμενοι χώροι και οι σχέσεις μεταξύ των αντικειμένων και των επίπλων, ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες κατάλληλες για προσωρινή κατοίκηση όπως διαμορφώνεται από το σύγχρονο νομαδικό τρόπο ζωής. Οι πλάκες των κτιρίων γίνονται οι επιφάνειες όπου οργανώνονται έπιπλα (καρέκλες, τραπέζια, πολυθρόνες, γλάστρες, μικρές βιβλιοθήκες, πρίζες, επιδαπέδια φωτιστικά, κινούμενα διαχωριστικά, κουρτίνες).

4.

Οι εργασιακές συνθήκες της σύγχρονης ζωής θα επηρεάσουν την αρχιτεκτονική της πόλης με νέες αστικές συνθήκες. Ταυτόχρονα η συρρίκνωση του ιδιωτικού χώρου διαμονής για τους ανθρώπους της πόλης ως επακόλουθο της οικονομικής παρακμής οδηγούν σε λύσεις, όπου μεγαλύτερο κομμάτι του χρόνου ζωής αφορά την κοινότητα, με την κατοίκηση σε κοινούς χώρους διαμονής, όπως τα μεγαλύτερα σαλόνια και κουζίνες.

Η *ohne eigenshaften* αρχιτεκτονική, γίνεται πιθανά ο τρόπος που κανείς μπορεί να σχηματίσει τους χώρους αυτούς. Η κατοίκηση και η υποκειμενικότητα των κατοίκων θα χρησιμοποιήσει ευτελή αντικείμενα και θα αναδιατάξει τα κινούμενα στοιχεία ώστε να διαμορφώσει το χώρο κατοικίας και εργασίας σύμφωνα με τις ανάγκες του. Η συνύπαρξη στο περιβάλλον των πόλεων μεταφράζεται ως ζήτημα που αφορά σχέσεις γειτνίασης. Το έργο των αρχιτεκτόνων θα μπορούσε να αφορά τον σχεδιασμό των υποδομών που αφορούν την κίνηση, την εξασφάλιση του αερισμού των χώρων και την πυκνότητα της κατοίκησης, απαλλάσσοντας τον χώρο από χαρακτηριστικά που θα επιτρέψει να προκύψουν σχέσεις που δεν υπόκεινται σε κάποια ισχύουσα λειτουργία ή πρόγραμμα που μπορεί να προβλεφτεί.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

Arendt, H. (1958) *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press

Auge, M. (1995[1993]) *Non-Places, Introduction to an Anthropology of Supermodernity*, trsnl John Howe. London- New York: VERSO

Aureli, P.V. (2011) *The possibility of an absolute architecture*. Cambridge, Massachusetts and London, England: MIT Press

Bataille, G. (2010[1949]) *Το καταραμένο απόθεμα*, μτφρ. Λ. Λυμπεροπούλου. Αθήνα: Εκδόσεις futura

Debord, G. (1994[1967]) *The Society of the Spectacle*, trns. D. Nicholson-Smith. New York: Zone Books

Καρύδης, Δ. (2006) *Τα Επτά Βιβλία της Πολεοδομίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου

Lazzarato, M. (2014[2011]) *Η κατασκευή του χρωμένου ανθρώπου*, μτφρ. Γ. Καραμπέλας. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Rowe, C. and Koetter, R. (1984) *Collage City*, Basel- Boston- Stuttgart: Birkhäuser Verlag

Rumpfhuber, A. (2013) *Architektur immaterieller Arbeit*. Wien: Verlag Turia + Kant

Άρθρα

Loock, U. (2001) *Gregor Schneider, The dead House* ur. Parkett. 2001 (63). pp. 138- 149

Ranciere, J. (2007) *The emancipated spectator*. Artforum. March 2007. pp. 271-280

Άρθρα online

Aureli P. V. and Tattara M. (2007) *Stop City* [online]

Available from:

<http://www.gizmoweb.org/2010/01/dogma-pier-vittorio-aureli-martino-tattara/>
[accessed 09/07/2015]

Preciado, B. (2003) *The Contra-Sexual Manifesto* [online]

Available from:

<http://totalartjournal.com/archives/1402/the-contra-sexual-manifesto/>
[accessed 13/07/2015]

Koolhaas, R. (2002) *Junkspace*. October. Vol. 100. pp. 175- 190 [online]

Available from:

http://www.johnstuartarchitecture.com/Spring_2009_Video_Readings_files/Koolhaas%20Junk-space.pdf

[accessed 04/08/2015]

Lazzarato, M. (1997) *Immaterial Labor* [online]

Available from:

<http://www.e-flux.com/wp-content/uploads/2013/05/2.-Maurizio-Lazzarato-Immaterial-Labor.pdf>

[accessed 30/07/2015]

Rumpfhuber, A. (2010) *Non-Places of Immaterial Labour- Architecture's Dildotopia?* [online]

Available from:

<http://txt.architekturtheorie.eu/?p=1497&lang=en>

[accessed 25/08/2015]

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
INSTEAD (parapoesis)
φοιτήτρια: Αρχοντία Κυρούδη
επιβλέπων καθηγητής: Αριστείδης Αντωνάς
Μάρτιος 2016